

Dijital Kültürün Gündelik Yaşama Etkileri ve Kuşaklar Arası Karşılaştırmaya Yönelik Sosyolojik Bir Analiz

A Sociological Analysis of the Effects of Digital Culture on Daily Life and a Cross-Generation Comparison

ÖZET

Günümüzde kitle iletişim araçları insanların günlük yaşamlarının merkezine yerleşmiştir. Bireyler kitle iletişim araçlarını ve sosyal medyayı sosyalleşmenin bir aracı olarak görmeye başlamıştır. Bu süreç birdenbire değil aşamalı ve yavaş yavaş gerçekleşmiştir. Artık toplumsal hayata ait pek çok şey sayısallaşmakta ve dolayısıyla dijitalleşmektedir. Dijital kültür bireylerin internet, teknolojik bilgi ve araçlarla kurduğu birlikteliğin bir adıdır. Teknolojik gelişmelerin ilerleyişini takip etmenin giderek zorlaştığı bir dönemde yaşadığımız bilinen bir gerçektir. Buna bağlı olarak ağ teknolojilerinde gelinen noktada başat rol oynayan internet insanlığının sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve siyasal hayatını etkilemektedir. İnsanlar çevrimiçi teknolojiyi günlük yaşamına aktararak dijitalleşmenin getirdiği olanaklardan faydalanabilmek için yaşadığımız çağın kültürüne uyum sağlamaya çalışmaktadır. Dijital kültüre entegre olabilmek için kapsamlı bir değişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu değişim birtakım fırsatları beraberinde getirirken insanların günlük yaşamını da bazı açılardan olumsuz etkilemektedir. Bu makalede dijital kültürün gündelik yaşama etkisi ve insanlara sunduğu fırsatlar ve oluşturduğu riskler değerlendirilmektedir. Dijital kültürün oluşum aşamasında kuşaklar arasında meydana gelen farklılaşmalar ele alınmaktadır. Değerlendirmelerin neticesinde bireylerin bilgi edinimi ve bilgiye ulaşımı noktasında kuşaklar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Kuşakların genel özellikleri dikkate alındığında dijital yaşama ne ölçüde yakın oldukları onları dijital yerli ve göçmen olarak adlandırılmasını sağlamaktadır. Bu ayrım şekillendiren temel unsur bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişim göstermesidir. Bunun yanı sıra ulaşılabilir ve var olan kaynakların dijitalleşmesi bir takım risk ve fırsatları da beraberinde getirmektedir. Bu risk ve fırsatlar kıskacında insanların gündelik yaşamı şekillenmektedir. Böylece dijital kültür toplum içerisinde görünür hale gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Kültür, Dijitalleşme, Gündelik Yaşam

ABSTRACT

Mass media are entrenched in the ages of people's daily lives. Individuals began to see mass media and social media as a means of socialization. This process does not happen suddenly, but gradually. Now, many things belonging to social life are digitized and approximately digitized. Digital culture is the name of the association that individuals establish with the internet, technological knowledge and tools. It is a known fact that he lives in a time when it is getting harder and harder to follow the progress of technological developments. Accordingly, the internet, which plays a dominant role in the point reached in network technologies, affects the social, cultural, social, economic and political life of human beings. It is trying to go beyond the age in order to benefit from the opportunities brought by digitalization by transferring people to the daily life style of the internet. Comprehensive change is needed to integrate into digital culture. While embracing this change, it also negatively affects people's daily lives in some ways. The impact of this mix on digital consumer life, solutions for people and the risks it poses are evaluated. The differentiations between the digital formation generation generations are discussed. It is seen that the units of evaluations are cells between generations, covering units of information acquisition and information access. Considering the general characteristics of generations, how close they are to digital life enables them to be targeted as digital natives and immigrants. The basis that shapes this distinction is the rapid development of unique information and communication technologies. On top of that, access and digitization of existing resources bring some risks and bonuses. It shapes people's lives in the grip of this risk and precaution. Thus, it becomes visible in digital culture societies.

Keywords: Digital Culture, Digitization, Everyday Life

GİRİŞ

Bugün teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler, içinde yaşadığımız dönemi dijital çağ olarak adlandırmamızı sağlamaktadır. Çünkü dijitalleşme yaşamımızı her yönüyle kuşatmaktadır. İnsanlar da bu dijital dönüşüme adapte olmaya çalışmaktadır. Dijitalleşen dünyanın sağladığı olanaklardan yararlanma, yaşanan hızlı gelişmelere ve değişimlere ayak uydurma gereksinimi dijital kültürü var etmektedir. Günümüz dünyasında insanlar iş yaşamlarında, eğitimlerinde veya günlük yaşamlarında çevrimiçi teknolojileri sıklıkla kullanmaktadır. Dijital kültürün bir parçası olabilmek için kapsamlı zihniyet dönüşümüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin dijitalleşen dünya kültürünün bir parçası olması tercihleri dışında gerçekleşmektedir. Günümüzde dijital teknolojiler aracılığıyla sunulan çözümler kısa sürede yüksek performans elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra dijital teknolojilerin verileri yorumlamayı ve saklamayı kolaylaştıran ara yüzleri de bulunmaktadır.

Web 3.0 ile başlayan dijitalleşme, web 4.0 ile ivme kazanmıştır. Bu kapsamda nesnelerin interneti, siber fiziksel sistemler, karmaşık ve akıllı sistemler, büyük veri ve bilgi alışverişi, robotlar, 3D yazıcılar gibi pek çok farklı dijital gelişme ve araçla karşılaşmaktadır. Bu araç ve sistemlerin gün geçtikçe sayısının ve özelliklerinin arttığını düşünürsek dijital dönüşümün kaçınılmaz olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönüşüm beraberinde kendine ait kültürü de getirmektedir. Dijital yaşam internet aracılığıyla sunduğu yeni medya ortamında yazı, ses, görüntü veya hareketli görüntü aracılığıyla farklı medya biçimlerini kodlayarak sayısal bir iletişim ağı oluşturmaktadır. Bu iletişim ağı ulusal

Şükriye Ünal ¹
Hüseyin Koçak ²

How to Cite This Article

Ünal, Ş. & Koçak, H. (2023).
“Dijital Kültürün Gündelik Yaşama Etkileri ve Kuşaklar Arası Karşılaştırmaya Yönelik Sosyolojik Bir Analiz”, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9(60):2120-2128. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.67028>

Arrival: 13 October 2022

Published: 31 January 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹Doktora Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, Türkiye
Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, Türkiye

sınırları aşmakta yani küreselleşmektedir. Geleneksel olarak adlandırabileceğimiz radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yerini farklı kitle iletişim araçları almakta ve kapsamı genişlemektedir. Artık internet kullanıcıları medyayı pasif olarak kullanmanın ötesinde içerik de üretmektedirler. Yani bireyler dijital yaşamda kendine yer edinmek istemekte ve bu yaşama uyum sağlamak için çaba göstermektedir. Kuşaklar arasında da uyum noktasında farklılıklar meydana gelmektedir. Bu farklılıkları belirtmek için dijital yerli (Prensky, 2001), dijital göçmen (Prensky, 2001), kavramları kullanılmaktadır. Dijital kültüre en iyi adapte olan grubu tanımlamak için “dijital yerli” kavramsallaştırması kullanılırken en az uyum sağlayan kuşak için “dijital göçmen” kavramı kullanılmaktadır. Tüm bunlardan hareketle bu makalede dijital kültürün ne anlama geldiği, nasıl bir gelişim seyrine sahip olduğu, insanlara getirdiği avantajları ve dezavantajları ele alınmıştır. Ayrıca bugün kuşaklar arasında dijitalleşmeye bağlı olarak yapılan ayırmda dijital göçmen ve dijital yerli kavramları incelenmekte, dijital kültürün getirdiklerinin günlük yaşam pratikleri içerisine ne kadar dâhil edildiği ele alınmaktadır. Bu çalışma, dijital kültür kavramı merkeze alarak yayınlanmış çalışmaların bir derlemesidir. Bu derlemenin yapılmasındaki temel amaç dijital kültür hakkındaki bilgileri bir bütün olarak sunmaktır. Ayrıca dijital kültürün gündelik yaşama dahil olmasından sonra kuşaklar arasında nasıl bir ayırım ortaya çıktığını ve bunun nasıl değerlendirildiğini ele almaktadır. Dijital kültür kavramını ele alan diğer çalışmalardan farklı olarak dijitalleşmenin gündelik yaşamı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

DİJİTAL KÜLTÜR NEDİR?

Teknolojik gelişmeler neticesinde geldiğimiz son noktada geleneksel bakış açısıyla değerlendirdiğimiz kültür kavramı değişime uğramaktadır. Kültür, genel hatlarıyla toplumların geçmişteki maddi ve manevi birikimlerini diğer kuşaklara aktarılması neticesinde ortaya çıkan birliğin adıdır. Yani bir toplumun neye önem atfettiği veya değer verdiği kültür neticesinde belirlenmektedir. Bugün giderek daha da dijital hale gelen dünyada insanların yaşam tarzlarında meydana gelen değişimlere bağlı olarak kültürün de değişip dönüştüğünü söyleyebiliriz (Öztemel, 2020; Türkoğlu, 2010; Çetinkaya ve Şener, 2020). Bu değişime bağlı olarak bugün bizler dijital kültür kavramından bahsetmekteyiz. İnternetin yaşamımıza dâhil olmasından bu yana üretilen her türlü şeyde dijital kültüre (Poepsel, 2018) ait bir parçayı bulmak mümkündür. Dijital, kelime anlamı itibarıyla sayı ile ilgili olan anlamına gelmektedir. Yani verilerin sayısallaştırılarak sıfır ve bir şeklinde ifade edilmesidir. Bu açıdan bakıldığında dijitali sadece tek bir teknolojinin etki ve imkânlarıyla ilişkilendirmemek gerekmektedir. Bu nedenle teknolojiye ait olan tüm düşünme ve ifade etme şekilleri dijitalin kapsamı içine dâhil edilmelidir. Soyutlama, eleştirel düşünme, öz düzenleme, sanallaştırma, programlama, kodlama ve daha birçok teknolojik düşünme şekli bu grup içinde ele alınmaktadır (Gere, 2008: 17). Çünkü dijital kültür tıpkı geleneksel kültür gibi insan yaşamını çeşitli açılardan etkisi altına almakta ve şekillendirmektedir (Gere, 2008; Olgun, 2020; Türkoğlu, 2020). Bu sebeple dijital kültürü sadece sanal alanlara ya da teknolojik gelişmelerin bir kısmına dâhil etmek yerine daha geniş bir alanı kapsayacak şekilde ele almak kavramın anlaşılmasını daha kolay hale getirecektir.

20. yüzyılın sona ermesi ve 21. yüzyılın başlangıcıyla enformasyon ve iletişim alanlarında yaşanan büyük çaplı teknolojik gelişmeler günümüzün iktisadi, toplumsal ve kültürel bütünlüğünün analiz edilmesinde bir araç olarak görülmüştür. Bununla birlikte enformasyon toplumu üzerine yapılan çalışmalarda ağ vurgusunun öne çıktığını görmek mümkündür. Webster; enformasyon ağlarının yerel kültürleri, ekonomileri, sosyal ilişkileri bağladığı zaman ve uzamının örgütlenişinde devrim niteliğinde bir değişim yaptığını dikkat çekmektedir (Webster 2002’ den aktaran Kara, 2013: 38-39). Foucault (2005: 291-293). “Başka Mekânlara Dair” başlıklı konferansında² “dünyanın kendini zaman boyunca gelişen uzun bir ömürden ziyade, noktalarını birbirine bağlayan ve kendi yumağını ören bir ağ gibi hissettiği” bir dönemde yaşadığımızı belirtmekte, bunun yanı sıra bu dönemin eşzamanlılığı temsil ettiğine ve mekana vurgu yaparak 19. yy’daki gibi tarihe atfedilen büyük anlamın kısmen yitirildiğine vurgu yapmaktadır

Castells’e göre (2008: 547-549) toplumumuz “sermaye bilgi, teknoloji, görüntü, ses ve sembollerin” akışları etrafında şekillenmektedir. Castell, akışların birbirine eş zamanlı olarak eklemlenmesine, toplumsal pratiklerin maddi olarak örgütlenmesine de akışlar uzamı adını vermektedir. Akışlar uzamını soyut görüntüsünden kurtarmak ve sınırlarını çizebilmek adına maddi destek katmanlarını incelemektedir. Bunları “elektronik bağlantılar,” “ağ merkezleri,” “hâkim yönetici seçkinlerin uzamsal örgütlenmesi” olarak üç ana maddede ele almaktadır. Akışlar uzamının mekânsız olmadığı ancak yapısal mantığın mekânsız olduğundan söz etmektedir. Buna ek olarak mekanların mantıklarının ve anlamlarının bu ağlar tarafından hazmedildiğini vurgulamaktadır. Bilgi ve iletişim ağlarının her geçen gün daha fazla gelişim göstermesi dijital kültürün yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

Castells, (Castells 2000’den aktaran Kara, 2013: 41) ağ toplumunun en belirgin farklılığın zaman ve mekan kavramlarında ortaya çıktığını belirtmektedir. Zaman kavramının genişletilmiş özelliğine vurgu yaparak mekânın

² M. Foucault, 1967 yılında Tunus’ta yazılmış bu metnin yayınına ancak 1984 ilkbaharında izin verilmiştir.

coğrafi sınırlardan veya uzaklıklardan teknolojik imkânlar yoluyla soyutlandığını ve bu durumun zaman ve uzam algısında farklılaşmalara neden olduğunu ifade etmektedir. Giddens, zaman ve mekânın birbirinden ayrılması sürecini mekanik saat uygulamalarının geniş ölçüde kullanılmaya başlanmasıyla gündelik yaşamın en derinlerine kök salan değişimleri beraberinde getirerek evrensel düzeyde standart zaman dilimlerine sahip bir dünyanın oluşmasını sağlamasıyla ilişkilendirmektedir. Ayrıca modern toplumsal organizasyon, modern çağ öncesindeki gibi belirli bir yere bağlılığı gerektirmez. Aksine fiziksel olarak aynı yerde bulunmayı gerektirmeyen koordinasyonları bünyesinde barındırır. Giddens, zaman ve mekânın birbirinden ayrılmasının modernizmin dinamizmi üzerine iki önemli etkiyi meydana getirdiğini belirtmektedir. İlki, “tarihi tarih yapmak için kullanma girişimini evrenselleştirmesi,” ikincisi ise “toplumsal kurumların yerinden çıkarılmasıdır” (Giddens, 2010: 31-33). Yaşanılan bu tür gelişmeler mekân ve zamanının birbirinden ayrılmasında ve toplumsal ilişkilerin yerel bağlamlarından koparılmasında dijital iletişim ve teknolojilerin payının büyük olduğunu göstermektedir. Bugün sanal mekân olarak tanımladığımız uzamsal olarak var olan bu mekân türü dijitalleşmenin bir ürünüdür.

Sonuç olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişimi mevcut toplumsal yapının değişime uğramasına sebebiyet vermektedir. Bugün toplumsal yaşamımızda ulus devletlerin bize birtakım hizmetleri e-devlet, e-bankacılık, e-nabız, e-okul gibi elektronik ortamda sunduğu görülmektedir. İletişim teknolojilerinin bu denli gelişmiş olması dijital kültürün günlük yaşam pratiğimize dâhil olduğunun bir göstergesi olmaktadır. Yani dijital kültürü günümüzde kullandığımız teknolojinin yaşamımıza yansımaları sonucunda meydana gelen bir dizi değişim ve yenilik olarak tanımlayabiliriz.

DİJİTAL KÜLTÜRÜN GELİŞİM SEYRİ

Dijital kültür modern kapitalizmin gereksinimlerine yanıt olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı, modern elektronik dijital ikili bilgi işlemin meydana gelmesinde katalizör görevi görerek süreci hızlandırmıştır. 19. yüzyılın başlarında buharlı makineler, dönen jenniler ve işçilerin makinelere bağlı olduğu fabrikalar kurularak üretim gerçekleştirilmiştir (Gere, 2008: 27-30). 18. yüzyıl ile başlayıp 19. yüzyıla kadar devam eden süreci kapsayan birinci sanayi devrimi su ve buhar gücünün makineler aracılığıyla kullanılması, mekanik üretime geçilmesine ve bireysel tezgâhlar yerine fabrikaların kurulmasına neden olarak üretim kapasitesini artırmıştır. Bu süreçte üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve verimliliğin yükseltilmesi temel amaç olmuştur (Çetinkaya & Şener, 2020: 19). Aşamalı olarak gerçekleşen sanayi devrimleri teknolojik imkânların düzenli olarak artış göstermesini tetikleyen önemli bir unsur olmuştur. Örneğin 19. yüzyılın sonlarında iş dünyasının artan bilgi gereksinimlerine yanıt olarak icat edilen dilin üretimini mekanize eden bir araç olan daktilo icat edilmiştir. Daktilo bir anlamda kapitalizmin işleyişini daha somut bir hale getirmiştir. Kapitalizmin kar etmek için arayış içinde olması bu makine düzeneklerinin sürekli olarak gelişim göstermesini tetiklemiştir (Gere, 2008: 27-30). 19. yüzyılda paradigmatik bilgi teknolojilerinin gelişim göstermesine bağlı olarak zaman içerisinde daktilonun yanı sıra fax makinası, çevirmeli telefon, radyo, televizyon, bilgisayar, cep telefonu, akıllı telefonlar, internet ve sosyal medya gibi kitle iletişim araçları hayatımıza dâhil olmuştur. Bu kitle iletişim araçlarının teknolojik düşünüş tarzıyla örtüşür biçimde gelişim göstermesi neticesinde daha iyiye, daha güzele giden bu yol daha fazla dijitalleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu durum kültürün fiziksel olarak var olan ortamının yanı sıra sanal ortamda da var olmasına neden olmuştur.

19. yüzyıl sonu 20. yüzyılın başlarını kapsayan ikinci sanayi devrimi ile birlikte kişileştirmenin önem arz etmediği seri üretim tarzı ön plana çıkmıştır. Seri üretimin en iyi örneklerinden biri fordizmdir. Fordizm “standartlaşmış malları ucuza ve kitlesel ölçekte sağlama konusunda emsalsizdir.” Fordizm kapitalist medeniyette planlı ekonomi dönemi başlatarak hem üretimi hem de bireyleri kontrol altına alarak en özel ve mahrem mekânları tahakküm altına almıştır. Yeni bir işçi tipi yaratmak için çalışma hayatının yanı sıra ev içi hayatı ve boş zamanları da standartlaştırmıştır (Kumar, 2013: 60-66). Fordist dönemin özelliklerine bakıldığında üretimin, “standartlaştırılmış kalifiye olmayan ve emeğin ucuz olduğu az gelişmiş bölgelerde gerçekleştiğini; standart olmayan, daha fazla kalifiye işgücü gerektiren parçaların ise merkezi bölgelerde yoğunlaştığını” görülmektedir (Aslanoğlu, 1998: 91-92). Ayrıca fordist dönem “zamanın mekânlaştırılması sayesinde toplumsal süreçlerin nasıl hızlandırabileceğini ve böylece üretici güçlerin nasıl artırabileceğini göstermektedir” (Harvey, 2019: 300- 302). Harvey, bu sürecin zaman ve mekân sıkışmasına neden olduğunu belirtmektedir. Örneğin ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler ülkeler arası seyahatlerin kısa süreli uçuşlar neticesinde gerçekleşmesini sağlamakta ve mekâna dair temaslar en alt seviyeye inmektedir.

Birinci sanayi devrimi ve ikinci sanayi devrimi arasında ayırım yapacak olursak kuşkusuz en önemli fark artan üretim kapasitesidir. Bunun yanı sıra ikinci sanayi devrimi birinci sanayi devrimine nazaran daha fazla ülkede gerçekleşmiştir. İkinci sanayi devriminde telgraf, telefon, elektrik gibi iletişim teknolojilerinde gelişim yaşanmıştır. Üçüncü sanayi devriminin gerçekleşmesi ile birlikte dijitalleşme belirginleşmeye başlamıştır. Artık seri üretimlerin yanı sıra esnek üretim modellerinin de ortaya çıktığı bir dönem görülmektedir. Üçüncü sanayi devrimini bilgisayar ya da dijital devrim olarak tanımlamak da mümkündür. Kağıt ve dosyalarla depolanan veriler artık bilgisayar

ortamına taşınmıştır. Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin daha fazla gelişim göstermesi, yerelden küresel yayılmaya ve kültür üzerinde daha etkili olmaya sebep olmuştur (Çetinkaya & Şener, 2020: 19-20).

20. yüzyılın son yirmi yılında kitle iletişim araçlarının yanı sıra enerji kaynakları, tıbbi uygulamalar, imalat teknikleri ve bir dizi teknolojik atılım gerçekleşmiştir. Teknolojik açıdan gelişen bu dönüşüm süreci enformasyonun üretildiği, biriktirildiği, işlenerek aktarıldığı zaman dilimine tekabül etmektedir. Oluşturulan dijital dil sayesinde teknolojik açıdan ortak bir zemin oluşturulmuştur. Bu açılım enformasyon toplumu (Bell, 1976) olarak adlandırılmaktadır. Sanayi toplumunda en önemli unsur nasıl ki enerjinin dağıtımı ve üretimiye enformasyon toplumunda da bilgi işleme ve iletişim teknolojileri kilit unsur olmaktadır. Enformasyon toplumunu sanayi toplumundan ayıran unsur ise bilgi ve bilgi işleme süreçleri arasında bir zincir olması ve bu iki sürecin uyum içerisinde ilerlemesidir. İnsan zihni ve makineler arasında giderek artan bir kaynaşma vardır. Bilgisayarlar, iletişim sistemleri, genetik çözümleme ve programlama sadece insan aklını geliştirmekle kalmaz aynı zamanda insan aklının da bir uzantısını oluşturur. Enformasyon teknolojileri ve insan aklı arasındaki bu uzantı insanların neyi-nasıl düşüneceklerini veya yapacaklarına karar vermede etkili olmaktadır. (Castells, 2008: 38-41). Bilim insanları, enformasyon uygarlığını adlandırmak için birbirinden farklı kavramlar kullanmıştır. Daniel Bell ve Tourain (1967) “*Bilgi/Enformasyon Toplumu*,” Debord (1967) “*Gösteri Toplumu*,” Baudrillard (1970) “*Tüketim Toplumu*,” Lyotard (1979) “*Postmodern Durum*,” Toffler (1987) “*Üçüncü Dalga*,” Castells (1991) “*Ağ Toplumu*” gibi kavramsallaştırmalar yapmışlardır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişim ve gelişmenin adlandırılması genel itibarıyla bilgi toplumu ya da enformasyon toplumu şeklinde yapılmaktadır. Tablo 1’de bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve değişimler Çetinkaya & Şener ve Öztemel çalışmalarından faydalanılarak tarihsel bir çizgi içerisinde ifade edilmektedir.

Tablo 1: Endüstri 1.0’dan Endüstri 5.0’a

Web 1.0 (1765)	Web 2.0 (1870)	Web 3.0 (1969)	Web 4.0 (2011)	Web 5.0 (Yarın ve sonrasında)
Su ve Buhar gücü- makine	Elektriğin kullanılması	Dijitalleşme (Elektronik ve BT sistemlerinin kullanılması)	Siber-fiziksel sistemler (İnternet tabanlı ağların üretimi)	En önemli güç bilgi (Bilginin ve davranış tasarımcılarının hakim olduğu bir dünya)
Mekanik üretim tesislerinin kurulması	Seri üretim	Otomasyon üretime geçiş	Sanal ve fiziksel üretimin biradalığı	Kendi kendine karar veren ve hareket eden sistemler

Kaynak: (Çetinkaya & Şener, 2020: 19-22, Öztemel, 2020: 29).

Dijital kültür içerisinde yer alan teknolojik ürünler veya araçlar endüstri 4.0 ile hayatımıza dâhil olmuştur. Endüstri 4.0, genel olarak bakıldığında “*bir fabrikada robotların birbiriyle, insanların robotlarla, insanların yazılımlarla, yazılımların robotlarla, yazılımların insanlarla ve robotlarla*” bir arada uyum içinde çalışabildikleri bir ortam oluşturmaktadır (Öztemel, 2020: 56). Yapay zeka, 5G ağlar, büyük veriler, artan programlama gücü, blok zincir teknolojisi, 3D yazıcılar, akıllı fabrikalar, nesnelerin interneti, bulut teknolojisi, nano teknoloji, yenilenebilir enerji gibi birçok yeni teknoloji ve araçlar hayatımıza yavaş yavaş dâhil olmakta ve günlük yaşamımızı etkilemektedir. Endüstri 4.0’ın en temel özelliği internet tabanlı ağların aracılığıyla üretim yapılmasıdır. Böylece maliyetler en alt seviyeye indirilmeye çalışılmaktadır. Bunun için hem sanal hem de fiziksel üretim sistemleri koordinasyonlu bir şekilde çalışmaktadır. Üretimin tüm aktörlerinin birbiriyle iletişim halinde olmaları verimliliği artırmaktadır. Artık seri üretim mantığından tamamen uzaklaşmıştır. Kişiye özel üretimler ön plana çıkmaktadır (Çetinkaya & Şener, 2020: 21-23). Bu üretimin sisteminin mantığını post-fordist olarak adlandırmak mümkündür. Ekonomide “kitlese pazarlama ve üretimin yerini esnek uzmanlaşma, üretimin ademimerkezleşmesi, hiyerarşi ve örgütlü komutadan ziyade iletişim, politika ve sanayi ilişkilerinde “yerelleştirilmiş, atölye bazlı pazarlığın yükselmesi, merkez ve çevre olarak emek gücü, kişiye özgü koşulların yükselişi,” kültür ve ideolojik olarak da “bireyci düşünce ve davranış tarzlarının yükselişi, girişimci kültür, eğitimde standartlaşmanın sona erışı, değerler ve hayat tarzlarının bölük pörçük olması” post-fordizmin gözlenebilen özelliklerindendir (Kumar, 2013: 69-70). Post-fordizmle birlikte kapitalist anlamdaki tüketimcilik anlayışı dönüşüme uğrayarak moda kültürü, reklamcılık, tasarım ve sergileme alanlarında gelişmeler yaşanmıştır. Post-fordist; üretim farklılığı, çeşitliliği ve zevkleri öne çıkararak her türden tüketimi destekleyecek şekilde inşa edilmiştir (Karakaş, 2006: 953). Yani pos-fordizm aslında postmodernizmin ekonomik alanda karşılığıdır. Postmodernizmin özgürlükçü ve esnek yapısı post-fordist yapının oluşmasına imkan sağlamıştır. Bu sayede üretim ve tüketim ilişkilerinin işleyişine yön vererek yeni bir kültür yaratılmıştır.

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak her ülkenin endüstriyel olarak gelişimi farklılık arz etse de genel çerçeveden bakıldığında endüstri 5.0 ile süper zeki bir toplum tasavvur edilmektedir. Toplumun merkeze alındığı yaratıcı kabiliyet, sosyal inovasyon, görünmez imalat, lot gibi araçlarla insanın olmadığı teknolojiler üretilmek istenmektedir. Buradaki temel amaç; dünya genelinde yaşlanmaya karşı çözüm yolları üretmek, sanal ve gerçek dünyanın birlikte yol almasını sağlamak, teknolojik imkânları insanların faydasına olacak şekilde kullanmak ve ayrıca çevre kirliliği ve doğal afetler gibi sorunlara çözüm önerileri getirmektir (Öztemel, 2020: 57-63). İnsan yararı gözetilerek yapılan işlevsel iyileştirmeler yaşam kalitesini de arttıracaktır. Gelecekte kullanılacak olan elektronik araçlar

kişiselleştirilecektir. Bireyler kendi gereksinimleri doğrultusunda düzenleme yapabilecektir. Örneğin, fotoğraf veya videolar üç boyutlu holograf şeklinde yansıyabilecek, eğlence kişiselleştirilmiş ve kapsayıcı bir deneyim haline gelecektir (Schmidt & Cohen, 2014: 31-33). Bu olumlamaların ötesinde endüstri 4.0 ile 5.0 arasındaki temel farka baktığımızda birinin insan yararını gözeterek aktif konumda olmasını sağlaması diğerinin ise insanı devre dışı bırakmasıdır. Endüstri 4.0 “her şey insansız” olacak derken, endüstri 5.0 “insansız olacak fakat insan yararına” olacak demektir (Öztemel, 2020: 57-63). Bu çerçeveden bakıldığında endüstri 5.0 ile her şey iyi olacak güzellemesi yapmak da doğru olmayacaktır. Endüstri 5.0 ile hukuki, teknolojik, bürokratik, toplumsal açıdan aşılması gereken sorunlar da bulunduğunu ifade etmek gerekir.

DİJİTAL KÜLTÜRÜN OLUŞTURDUĞU AYRIMLAR: DİJİTAL YERLİ, DİJİTAL GÖÇMEN

Günümüzde internet sadece sanal mekansızlığa ekonomik ve teknolojik bir altyapı oluşturmamakta bunun yanı sıra belli bir merkezin olmadığı bir ağ toplumunun oluşmasını sağlamaktadır. İnsanlar kültürel, toplumsal yapıda gelen dönüşümleri incelemek adına dönemleri bölerek incelemektedir. Dijital kültürün gelişim seyrini açıklarken kullandığımız sınıflandırmada dijitalleşmesinin Web 3.0 ile hayatımıza dâhil olmaya başladığına ve 4.0 ile de ivme kazandığına değinilmiştir. Bugün Prensky (2001: 3) dijital yerli ve dijital göçmen olmak üzere iki kuşaktan bahsetmektedir. 2000 sonrası doğan ve büyüyen gençler Z kuşağı, 1980-2000 yılları arasındaki bireyler Y kuşağı, 1965-1980 yılları arasındaki bireyler X kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Z kuşağı gençlerinin her birinin teknolojinin en iyi gelişim gösterdiği döneme denk gelmeleri, gelişmiş teknolojik araçları ve interneti kullanmaları dijital yaşamla erken safhada karşılaşmaları onların diğer kuşaklardan ayrılmasına sebep olmaktadır. Kuşakların dijital teknolojilere yatkınlıkları açısından meydana gelen farklılaşmalar dijital yerli, dijital göçmen olmak üzere iki farklı kuşak kavramlaştırmasını da belirginleştirmektedir.

Prensky (2001: 3), dijital yerli kavramını sıkça kullanan isimlerden biridir. Dijital yerli kavramı öz olarak bilgisayar teknoloji ve araçlarını iyi bilen, kullanan, yöneten sınıfı tanımlamak için kullanılmaktadır. Dijital yerliler günlük yaşamda teknolojik araçları kullanarak pek çok farklı alanda işlerini daha hızlı şekilde halledebilmektedir. Dijital araç ve gereçlere olan ilgileri yüksek seviyededir. Sosyal iletişim için teknolojik araç ve uygulamalara ihtiyaç duymaktadırlar. Dijital yerlileri dijital göçmenlerle karşılaştırdığımızda yaşam dünyalarının dijital kültür ve teknolojilerle kaplı olduğunu ve bunun bu şekilde devam edeceğini söyleyebiliriz. Dijital göçmenler (2000 yılı öncesinde doğanlar), dijital kültürün içine doğmadıkları için diğer tüm göçmenler gibi bazı şeyleri en baştan öğrenirler. Çünkü yaşamlarını idame ettirdikleri dünyada var olan dijital kültüre adapte olmak istemektedirler. Z kuşağı gençlerinin dijital kültürün içine doğmaları sebebiyle günlük yaşamlarında interneti, teknolojik araçları ve uygulamaları kullanmaları dijital göçmenlere nazaran daha kolay olmaktadır. Combes (2006), Z kuşağı adlandırmasının yerine internet nesli kavramını kullanmaktadır. Z kuşağı, bağımsız ve deneysel öğrenen çoklu görevleri yapabilen, ileri düzey gelişmiş bilişim teknolojisi becerilerine sahip ve farklı kültürden insanlarla iletişime geçmeyi yeğleyen, yani sosyal olarak kapsayıcı özelliğe sahip grup olarak tanımlanmakta ve bu kuşak için internet nesli kavramsallaştırması kullanılmaktadır (Combes 2006’dan aktaran Şahin, 2009: 158). Kuşaklar arasında teknolojik gelişmeler yoluyla meydana gelen dijital dönüşüm farklılaşmayı beraberinde getirmektedir.

Tablo 2 de dijital yerli, dijital göçmen kavramları arasında nasıl ayırım yapıldığına dair kısa ve öz bilgi verilmektedir.

Tablo 2: Dijital Yerli, Göçmen ve özellikleri

Dijital Yerliler	“Zaten hazır olanlar, ortam hazır doğanlar, doğdukları teknolojik ortamı son derece doğal bulanlar, teknolojinin olmamasını düşünemeyenler, doğal olarak yerli miyim/ göçmen miyim diye sorgulamayanlar.” Bu bireyler doğdukları andan itibaren internet ortamında yer almalarından kaynaklı çevrimiçi öğrenme teknolojilerine hâkimdirler. Saat, maske, araba, ev günlük yaşamını kapsayan nesne veya ürünler akıllı hale getirilmektedir. Her geçen gün akıllı nesnelerin sayısı artış göstermektedir. Ancak dijital yerliler bu duruma kendilerini alıştırmış ve yaşamlarına dâhil etmektedirler.
Dijital Göçmenler	Dijital göçmenler teknolojik araçları ve interneti ihtiyaç dâhilinde kullanmaktadırlar. Günlük yaşamlarında dijital medya araçlarını etkin bir şekilde kullanamazlar. İletişim ve bilgi edinmede internet ilk erişim noktası değildir. Yeni gelişen teknolojiye hâkim değillerdir. Ancak bu konuda daha yüksek bilgiye sahip bireylerin yardımıyla teknolojik araç ve internet kullanımını gerçekleştirmektedirler.

Kaynak: (Tonta’dan (2009) aktaran Karabulut, 2015: 20 ve Bilgiç vd. 2011: 260).

Dijital teknoloji ve internet birlikteliği insanoğlunun yaşamına sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal olmak üzere birçok alanda etki etmektedir. İnternet; bilgi iletişim teknolojilerinin bireylerin yaşamlarına hızla girmeye devam etmesine, mevcut yapının değişmesine ve bilgi toplumunun oluşmasına sebep olmaktadır. Önünde “e” harfi olan (e-ticaret, e-devlet, e-bankacılık vs.) uygulamalar gündelik yaşamda giderek yaygınlaşmakta, gündelik yaşam pratiklerimize dahil olmaktadır (Dağıtmaç & Özbay, 2017: 127). Dijital yerli olarak adlandırılan yeni gençlik eski olana rağbet etmemektedir. Dijital göçmenler dijital kültüre uyum sağlayabildiği oranda dijital yerlilerin arasına katılabilecek ve günümüz dünyasına entegre olabilecektir. Özellikle hizmet sektöründe ve yerel pazarda yer alan dijital göçmenler bu uyumu yakalayamadığı sürece ayakta kalamayacaktır (Ercan, 2020: 99).

DİJİTAL KÜLTÜRÜN GÜNDELİK YAŞAMA ETKİSİ

Günümüzde dijital kültür gelişen teknoloji ve bilişime bağlı olarak bazı fırsatlar sunmaktadır. Ancak bunun yanında birtakım riskleri de bünyesinde barındırmaktadır. Televizyon, telefon, tablet ve benzeri kitle iletişim araçları internet yoluyla kablosuz şekilde diğer akıllı cihazlara bağlanabilmektedir. Birbirleriyle senkronize çalışan bu araçlar arasında veri paylaşımı sağlanabilmektedir. Bu paylaşım ağı nesnelerin interneti olarak tanımlanmaktadır. Nesnelerin interneti aracılığıyla insanların yaşamı daha dijital hale gelmekte ve kolaylıklar sağlamaktadır. Bugün kilit, termostat, priz, su ısıtıcısı, süpürge, evcil hayvan besleyici, sağlık monitörleri, araba takip adaptörü gibi pek çok ürün teknolojik manada “akıllı” hale getirilerek internet aracıyla veri aktarımı gerçekleştirilmekte ve makineler arası iletişim sağlanmaktadır. Daha büyük çerçeveden bakıldığında makineler arası etkileşimin yanı sıra akıllı hastaneler, fabrikalar hatta şehirler inşa edilmektedir. Büyük ölçekli akıllı inşalar oluşturulabilmek için kaliteli ve hızlı internet ağı gerekmektedir. Hızlı ve kaliteli internet ihtiyacı yeni yeni nesil 5G ağ gelişimine olanak sağlamaktadır. 5G ağlar teknolojik araçlar arasında hızlı ve kaliteli veri geçişinin sağlamasının yanı sıra sürücüsüz otomobil, kasiyersiz kasa, ekspres bagaj gibi yeni açılımlar getirecektir (Olgun, 2020: 204-205). Nesnelerin interneti ve 5G internet ağının toplumsal yaşama nüfuz ettiğini düşündüğümüzde özellikle büyük çapta işletme ve üreticiler açısından verimliliğin artışının bir göstergesidir. Bu durum, bireyler açısından baktığımızda ise günlük hayatta bu tür etkileşimlerle iç içe olmanın insanlarda daha yaşanması bir dünya algısını beraberinde getireceği düşüncesini çağrıştırmaktadır. Ancak yaşamın bu ölçüde dijitalleşmesi insan hayatını daha yaşanabilir mi kılar yoksa daha yaşanmaz mı? sorusunu da beraberinde getirmektedir.

Dijital kültür içerisinde değerlendirebileceğimiz bir diğer unsur bulut depolama teknolojisidir. Bu teknoloji sayesinde veriler çevrimiçi olarak depolanmaktadır. Microsoft ve Google gibi şirketler büyük çapta veri merkezleri oluşturarak depolama işlemini gerçekleştirmektedir. Dijital kültürün getirdiği fırsatlara baktığımızda özellikle gelişmiş ülkelerde yaşayan insanların gelir düzeyi ve yaşam kalitesi artış göstermektedir. Bireyler internet aracılığıyla istedikleri ürünlere hızlı, bütçelerine uygun şekilde ve arzu ettikleri kalitede erişim sağlayabilmektedirler. Müşteri memnuniyeti gözetken ve sürekli iyileşmeyi hedefleyen endüstri sistemi içerisinde “satın alma, pazarlama, satış” gibi departmanlar birbiriyle uyum içinde çalışmaktadır. Böylece müşteriler beklenti ve isteklerini en uygun şekilde özgürce karşılayabilmektedir (Çetinkaya & Şener, 2020: 22-23). Buna ek olarak sağlık sektöründe de önceden var olan bazı dijital hizmetlerin yanına yenileri eklenmiştir. Hasta kayıtları, klinik veriler ve birçok tıbbi kayıt bilgisayar aracılığıyla dijital ortamda depolanmaktadır. Birçok veriye eş zamanlı olarak ulaşım sağlanması sağlık personelleri ve hastalar için kolaylık sağlamaktadır.

Covid-19 öncesi dönemde çevrim içi eğitim yaygın olarak kullanılan ya da tercih edilen bir eğitim modeli değilken salgın nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesi bilgisayar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin süreç içinde daha sık kullanılmasına neden olmuştur. Böylesi bir dönemde yaşıyor olmamızdan kaynaklı olarak da yedi gün yirmi dört saat izlenebilen videolar ve çevrim içi dersler yoluyla eğitim verilmesi için gerekli olan alt yapı kısa sürede oluşturulmuştur. İlerleyen süreçlerde altyapıda meydana gelen aksaklıkların daha da iyileştirilmesi neticesinde online eğitimlerin tercih edilme oranı artış gösterebilir. Eğitimin kesintisiz bir şekilde ilerlemesi için hızlı bir adaptasyon süreci yaşanmış oldu. Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak gelişen altyapı dijital eğitimin devamlılığı açısından bir fırsat olmuştur. Bankacılık sektöründe verilen hizmetlerin birçoğu dijital ortama taşınmıştır. Her geçen gün yeni bir uygulamayla günlük yaşam daha da fazla dijital hale gelmektedir. İnsanlar bankacılığa ait pek çok işini bankaya uğramadan internet ve bilgisayar aracılığıyla kolayca yapabilmektedir.

İnternetin, dijital teknolojilerin ve sosyal ağların topluma sundukları olanaklar karşısında birey nasıl bir bedel ödemektedir? sorusunu da sormak gerekmektedir. (Şener, 2016: 127). Dijitalleşmenin ve internet kullanımının getirdiği olanaklardan yararlanmak elbette insanların gündelik yaşamlarını kolaylaştırmaktadır. Gündelik yaşamımızda pek çok veri telefon, bilgisayar ve iletişim ağı oluşturan internet aracılığıyla depolanmaktadır. Bu depolama sistemi tüm bu verilerin birbirlerini destekler nitelikte kullandığını düşünürsek bireyler hakkında kapsamlı bilgilerin olduğu bir profil elde etmeye olanak sağlayacaktır. Bunun yanı sıra sosyal medyada beğenilere yönelik incelemeler yapıldığında bireylerin etnik kökenleri, dini ve politik görüşleri, cinsel yönelimleri, kişilik özellikleri gibi alanlara yönelik doğruluğu oldukça yüksek tahminler yapılabilmektedir (Eken, 2020: 55). İşte tam bu noktada mahremiyet, diğer bir ifadeyle güvenlik veya gizlilik konusu devreye girmektedir. Bilgiler manipüle edilmeye açık hale gelmektedir. Böylece günümüzün bilgi kaynağı olarak sanal mekânlar daha cazip hale gelmektedir.

İnternet teknolojileriyle birlikte ortaya çıkan yeni medyada oluşturulan sanal mekânlarda bireyler artık dijital/sayısal olarak ele alınmakta yani kültür de dijital mekânlara taşınmaktadır. Modernleşme sürecinde kapitalizmin her şeyi maddiyatla şekillendirir hale getirmesi insana da sayısal bir değer atfedilmesinde etkili olmuştur. Zaman, mekân ve bedensel sınırlılıklar silikleşerek akışkan hale gelmiştir (Güzel, 2016: 86). Marx, kapitalist ilişkilerin gelişim sürecinde mekânsal her engelin altından kalkabilecek güçte olmadığını bu sebeple de “mekânın zaman ile yok edildiğini” öne sürmektedir. Ancak Urry, Marx ve diğerlerinin mekânın yok edilmesini “yeni, değişmez ve oldukça

devinimsiz mekânsal konfigürasyonlar” aracılığıyla gerçekleştirdiğini gözden kaçırdıklarını ifade etmektedir. Dolaşım ağının ve yeni toplumsal ilişkilerin fiziksel olarak mekân boyunca yayılmaya ve mekânın farklı noktalarına odaklanmaya ihtiyaç duymasınbu amacını tam anlamıyla yerine getirmesine engel olduğundan bahsetmektedir (Urry, 2018: 109-110).

Morley ve Robins (2011: 156) kimlik mekânları isimli eserinde artık kültür endüstrisinde meydana gelen küresel standartlaşmayla ortaya çıkan şeyin yeni bir elektronik kültür uzamı olduğunu belirtmektedir. Virilio ve Baudrillard gibi postmodern yazarların eserlerinde de küresel hiper-uzam yer edinmektedir. Yeni oluşturulan elektronik kültür uzamının yersiz bir görüntü ve benzetişim coğrafyası oluşturduğu bir sınırın olmadığı vurgusu yapılmaktadır. Baudrillard günümüzde gerçeğin minyatürleştirildiğini; hücreler, matrisler, bellekler ve komut modelleri tarafından üretildiğini ve böylece gerçeğin sonsuz sayıda yeniden üretiminin gerçekleştiriminin mümkün olduğunu belirtmektedir. Yani asıl olanın yerine göstergelerin konulması veya gerçek süreç yerine işlemsel ikiziyle simülasyon oluşturulmasıdır. Gerçek ve sahte arasında ayırım yapma şansı ortadan kalkmaktadır (Baudrillard, 2017: 14-15). Öznenin yerini nesnelerin aldığı dijital dünyada medyatikleşmenin etkisiyle neyin gerçek neyin hayal olduğu arasında ayırım yapmak güç hale gelmektedir. Dijital medyanın hızla yayılmasıyla birlikte simgesel biçimler ve dolayısıyla iletişim de dönüşüme uğramaktadır (Güzel, 2016: 88). Thompson bu değişimi “kültürün medyatikleşmesi /kültürün dolayımlanması” olarak ele almakta ve bu kavramı ele alırken şu ifadeleri kullanmaktadır; “matbaacılık ve sonrasında bilginin elektriksel kodlanmasıyla ilgili seri teknik yeniliklerin sonucunda, sembolik biçimler öngörülmecek boyutta üretildi, yeniden üretildi ve dolaşıma sokuldu. İletişim ve etkileşim kalıpları esaslı ve geriye dönülmez tarzlarda değişmeye başladı.” Thompson’un kültürün medyatikleşmesiyle anlatmak istediği; geçmişten günümüze değin teknik, iletişim ve teknoloji alanında ayrı ayrı meydana gelen bir dizi yenilikle artık herhangi bir kültür, gelenek ve bir topluma ait bilgiyi gidip yerinde görmeden farklı medya kolları ile onlara ulaşabileceğimizdir (Thompson’dan aktaran Hepp, 2015: 64-66).

Bugünün teknolojisi günlük yaşamımızda bir araç olmaktan çıkmakta ve amaca dönüşmektedir. Bookchin’in (1996) de ifade ettiği gibi teknoloji insanlığın uzantısı olmaktan çıkarak insanlık teknolojinin bir uzantısı olmaya başlamıştır. Dijital devrimin birey, toplum ve kültür üzerindeki dönüştürücü etkisine vurgu yapmaktadır (Güzel, 2016: 86). Bauman da “günümüzde kültür, yasaklardan, tekliflerden, kurallardan değil, önermelerden oluşmakta ve ayartma, baştan çıkarma yoluyla çekici, cezbedici şeyler ortaya koymakla meşguldür” ifadelerini kullanmaktadır (Bauman, 2015: 15). Dijitalleşmenin artık hayatımızın tüm sınırları içerisine dâhil olması bireylerin de dijitalleşmenin getirdiği kültüre göre şekillenmesini sağlamaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki dijital dönüşüm her ülkenin ve toplumun kendi sosyal ve kültürel birikimi etrafında şekillenmektedir. Dijital anlamda yaşanan değişimler ve gelişmeler dijital bir kültürün oluşmasına da ön ayak olmaktadır. Teknolojik anlamda gücü elinde bulunduran ülkeler bir adım daha öne geçebilmek için adil olmayan yollara başvurabilmektedir. İnterneti ve dijitalleşmeyi bir fırsat olarak algılayan ülkeler daha iyi bir noktaya gelebilmek için stratejik yatırımlar yapmaktadır. Teknolojik gücü yüksek olmayan ülkelerde dijital dönüşümü ve kültürü gündem maddesine alamayan veya algılamayanlar bu değişim ve dönüşümü akışına bırakmaktadır (Türkoğlu, 2010: 407). Dijital kültürün her geçen gün yaşamımıza daha fazla dâhil olduğu bir gerçektir. Bu nedenle yaşanan gelişmeler olabildiğince takip edilmeli, dijital kültüre ayak uydurulmalı ve bu alanda kendi lehimize olacak şekilde çalışmalarda bulunulmalıdır.

SONUÇ

Dijitalleşme Web 3.0 ile hayatımıza girmeye başlasa da köklerini sanayi devrimine kadar götürmek mümkündür. Bugün var olan dijital teknolojilerin hepsi teknik bilgi birikimi neticesinde ortaya çıkmıştır. Dijital teknoloji ve araçların yaşamımıza dâhil olmasından sonra insan ilişkilerini, günlük yaşam biçimlerimizi şekillendiren dijital kültür; temelde teknoloji ve iletişim arasındaki ilişkiyi içermektedir. Tüm teknolojik gelişmeler bir anlamda insan yaşamına etki etmektedir. Bilgisayar ve internetin hayatımıza girmesi ile bu etki alanları genişlemiştir. Bireyler internet ve bilgisayar ile sınırsız iletişim ve etkileşime sahip olmuşlardır. Bu durum da dijital yaşamda yeni bir kültürün oluşmasına neden olmuştur.

Birinci sanayi devriminin gerçekleşmesinden sonra hem endüstri açısından hem de teknoloji açısından ilerleme ve gelişmeler devam etmiştir. Dördüncü sanayi devrimi sonrasında dijital teknolojilerin hızla gelişimi neticesinde nesnelerin interneti, big data, akıllı araçlar gibi pek çok unsur hayatımıza dahil olmuştur. Bu gelişmelerin hepsinin bir anda olmadığını düşündüğümüzde kuşaklar arasında teknolojiye ve dijital araçlara yaklaşım ve kullanımda farklılıklar görülmesi olası olacaktır. Farklılıklar göz önünde bulundurularak kuşaklar arasında adlandırma yapılmıştır. Daha yakın zamanda doğan ve dijital yaşamla erken yaşta tanışan bu teknolojilere hâkim kuşak dijital yerli olarak isimlendirilmiştir. Dijital çağın erken zamanlarına denk gelen kuşak ise dijital göçmen olarak adlandırılmıştır. Bu kuşak teknoloji açısından gelinen son noktada günlük yaşamında sadece gerek duyduğu anlarda var olan teknolojiden yararlanmakta ve bu süreçte başkalarından yardım almaktadır. Yapılan bu ayrımlarda görüldüğü üzere insanlar farklı dönemlerden olsalar da yaşadıkları dünyaya ve gelişmelere dönemsel olarak bir

şekilde uyum sağlamaktadır. Sonuç olarak dijital kültürün günlük yaşamımıza etkisini ele aldığımız bu makalede, teknolojik gelişmelerin hız kesmeden devam ettiği ve daha fazla dijitalleşmenin gerçekleştiği bu çağda insan yaşamını kaçınılmaz olarak etkilediği gerçeği görülmektedir.

Dijital kültür tanımlamasında kültür kavramının kullanılmasının temel nedeni yaşanan bu değişiklikleri ve gerçekliği tanımlayabilmek içindir. Kültür genel anlamıyla tarihsel, toplumsal süreç içerisinde oluşan ve nesilden nesile aktarılacak günümüze değin ulaşan maddi ve manevi her şeyi kapsayan önem sistemidir. Bu sistem içerisinde insan, kültürün öznesidir. İnsanlar edindikleri kültür çerçevesinde yaşamlarını şekillendirmektedir. Dijitalleşme süreci ve sanal dünyayla birlikte insan özne konumundan nesne konuma geçmiştir. Dijitalleşme var olan kültürel değerleri hiçbir zaman ve mekân sınırlaması olmadan yeniden şekillendirmektedir. Bireyler arası etkileşimler artık sanal âlemde devamlılığını sürdürmekte ve geleneksel kültür etkisini kaybetmeye başlamaktadır. Fakat bu etkileşimin tek yönlü olduğunu da söylemek eksik olacaktır. Dijital kültür hakkında yapılan çalışmalar bakıldığında; dijitalleşmenin yükselişi her ne kadar heyecan verici olsa da getireceği risklerinde farkında olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Kültürün giderek dijitalleşerek köklerinden ayrılması insanları tek boyutlu hale getireceği belirtilmektedir. (Olgun, 2020). Dijital kültür sanal kimliklerin ve mekanların oluşmasına aracılık etmektedir. Bu kimlikler mekanlar her geçen gün gerçekten kopuşu da beraberinde getirmektedir (Güzel, 2016). Dijital yerlilerin gündelik yaşamdan beklentileri farklılaşmaktadır (Bilgiç, 2011). Dijital kültür yeni toplumsallıkları ve iletişim yollarını da beraberinde getirmektedir. İnsanların duygu, düşünce ve değer yargıları, toplumsal yaşama bakış açıları, toplumsal süreç içerisinde etkileşim halinde oldukları bireylere olan yaklaşımları değişmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, R. (1998). Kent Kimlik ve Küreselleşme (1. Baskı), Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Baudrillard, J. (2017). Simülakrlar ve Simülasyon 11. Baskı (Çev. O. Adanır), Doğubatı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2015). Akışkan Modern Toplumda Kültür (1. Baskı) (Çev. İ. Çapcıoğlu, F. Ömek), Atıf Yayınları, Ankara.
- Bilgiç, H. G.; Duman, D.; Seferoğlu, S. Sadi (2011). “Dijital Yerlilerin Özellikleri ve Çevrim İçi Ortamların Tasarlanmasındaki Etkileri,” İnönü Üniversitesi Akademik Bilişim (1-6), Malatya. https://ab.org.tr/ab11/kitap/bilgic_duman_AB11.pdf , Erişim Tarihi: 19.05.2022.
- Bell, Daniel (1976) The Coming of Post Industrial Society: A venture in social forecasting, Basic Books, New York.
- Castells, M. (2008). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür Birinci Cilt Ağ Toplumunun Yükselişi (2. Baskı), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Castells, M. (2008). Ağ Toplumunun Yükselişi I. Cilt (2. Baskı), (Çev. Kılıç, E.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çetinkaya, F. F., ve Şener, E. (2020). Endüstri 4.0 Paradigması İşletme Fonksiyonlarının Dijital Dönüşümü (1. Baskı), Efe Akademi, İstanbul.
- Dağıtmaç , M., & Özbay, O. (2017). Dijital Haçlı Seferleri, Motto Yayınları, İstanbul.
- Eken, Metin;. (2020). “Temel Boyutlarıyla Mahremiyet ve Güncel Dijital Mahremiyet Problemleri,” H. Aydın, & F. Yazıcı içinde, Yeni Medya Çağında Popüler Dijital Sorunlar (s. 41-64), Ankara,Nobel Yayınları.
- Ercan, S. (2020). Dijitalizm. Motto Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2005). Özne ve İktidar- Seçme Yazılar (2.Baskı), (Çev. I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gere, C. (2008). Digital Culture (2. Baskı), Reation books, London.
- Giddens, A. (2010). Modernite ve Bireysel Kimlik (1. Baskı), (Çev. Ü. Tatlıcan), Say Yayınları, İstanbul.
- Güzel, E. (2016). “Dijital Kültür ve Çevrimiçi Sosyal Ağlarda Rekabetin Aktörü: Dijital Habitus”, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 4 (1) , 0-0,DOI: 10.19145/guifd.26114.
- Harvey, D. (2019). Postmodernliğin Durumu (8. Baskı),(Çev. S. Savran), Metis Yayınları, İstanbul.
- Hepp, A. (2015). Medyatikleşen Kültürler (1. Baskı), (Çev. Ç. Bozdağ ve E. Posos-Devrani), Dipnot Yayınları, Ankara.
- Kara, T. (2013). Sosyal Medya Endüstrisi (1. Baskı), Beta Yayınları, İstanbul.

- Karabulut, B. (2015). “Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler,” Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21) , 11-23, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34743/384200>.
- Kumar, K. (2013). Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları (4. Baskı), (M. Küçük Çev.), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Morley, D., & Robins, K. (2011). Kimlik Mekânları (2. Baskı) (Çev. E. Zeybekoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Olgun, C. K. (2020). “Dijital Kültürün Yükselişine Doğru: Riskler ve Fırsatlar,” Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (35) , 185-218 . DOI: 10.14520/adyusbd.737364.
- Önür, N., & Kalaman, S. (2016). “Dijital Gündelik Yaşam: Yeni Toplumsallıklar ve Dijital Yabancılaşma,” Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(5), 269-289.
- Öztemel, E. (2020). Dijital Dönüşümü İyi Anlamak ve Türkiye'nin Dönüşümü, Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi, İstanbul.
- Poepsel, M. (2018). Media, society, culture and you, Rebus Community, Montreal.
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants . MCB University Press, 9(5).
- Smith , P. (2007). Kültürel Kuram (2. Baskı), (Çev. S. Güzelsan ve İ. Gündoğdu), Babil Yayınları, İstanbul.
- Schmidt, E., & Cohen, J. (2014). Dijital Yeni Çağ (Çev. Ü. Şensoy), Optimist Yayınları, İstanbul.
- Şahin, M. C. (2009). Yeni Bin Yılın Öğrencileri'nin Özellikleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 155 - 172 2(9) ISSN: 1303-0876 / 2667-8683.
- Şener, N. K. (2016). İletişimin Tekno Sosyolojisi, Volga Yayınları, İstanbul.
- Türkoğlu, T. (2010). Dijital Kültür, Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Urry, J. (2018). Mekânları Tüketmek (3. Baskı), (Çev. R. G.Öğdül),Ayrıntı Yayınları, İstanbul.